

Аналітична записка

про організацію виконання функцій у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей у 274 ОТГ, визначених наказами Мінсоцполітики від 14.06.2018 р. №890 (40 ОТГ), від 20.07.2018 р. №1051 (234 ОТГ)*

станом на 1 січня 2020 року

ВСТУП

Згідно з наказом Мінсоцполітики від 21 червня 2017 року № 1030 з 1 липня 2017 року в 40 ОТГ 21 регіону було розпочато пілотне впровадження Моделі адміністрування надання послуг з соціальної підтримки населення за принципом єдиного вікна. Надзвичайно пілотного впровадження моделей адміністрування на Приклад пілотних ОТГ став важливим паралельним результатом і сигналом іншим громадам, які переймають кращі практики створення керованої системи соціального захисту населення і захисту прав дітей.

Під впливом організаційних та інституційних чинників, проведеного навчання персоналу ОТГ та забезпечення комп'ютерним обладнанням в рамках реалізації Проекту "Модернізація системи соціальної підтримки населення України" (далі –Проект) відбулися якісні зміни, що підтверджуються даними моніторингу індикаторів спроможності виконання відповідних функцій у сфері соціального захисту і захисту прав дітей, доступністю адміністративних послуг соціального характеру у 274 ОТГ.

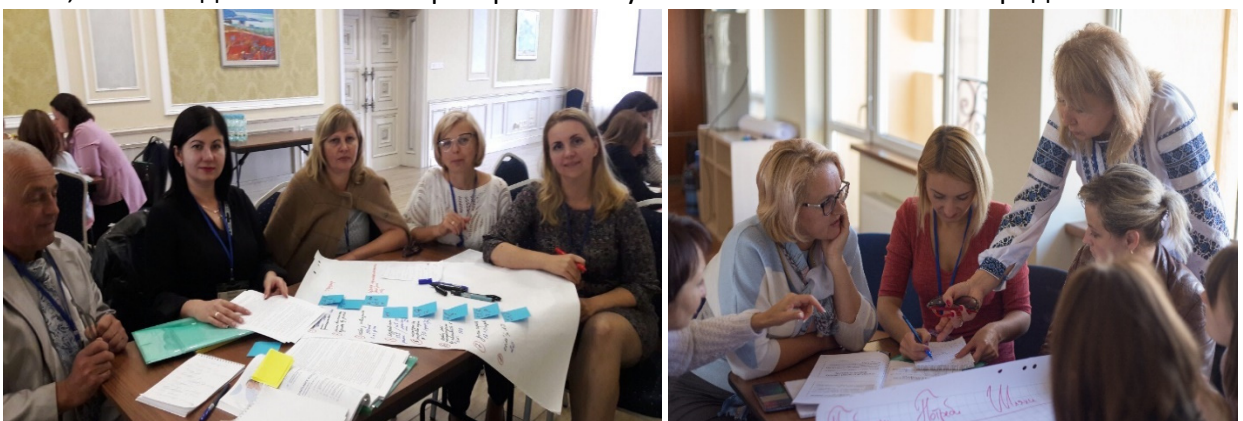
*Наказ Мінсоцполітики від 11.04.2019р №551 «Про надання ОТГ технічної підтримки щодо виконання функцій у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей» втратив чинність, відповідно до наказу Мінсоцполітики від 03 грудня 2019р № 1701 «Про втрату чинності наказу Мінсоцполітики від 11.04.2019 №551».

Інституційна підтримка спроможності ОТГ щодо виконання функцій з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей

234 пілотних ОТГ у березні 2019 року отримали комп'ютерне обладнання, яким укомплектовані робочі місця 1032 працівників сфери соціального захисту і захисту прав дітей, фахівців з соціальної роботи, інших посадових осіб, що здійснюють прийом мешканців з питань соціального захисту.

Також, у 2019 році Мінсоцполітики в рамках реалізації Проекту “Модернізація системи соціальної підтримки населення України” організувало проведення у два етапи низки навчальних заходів “Сучасні підходи адміністрування у сфері соціального захисту на рівні ОТГ”, якими під час 5-ти семінарів-тренінгів були охоплені близько 600 представників ОТГ.

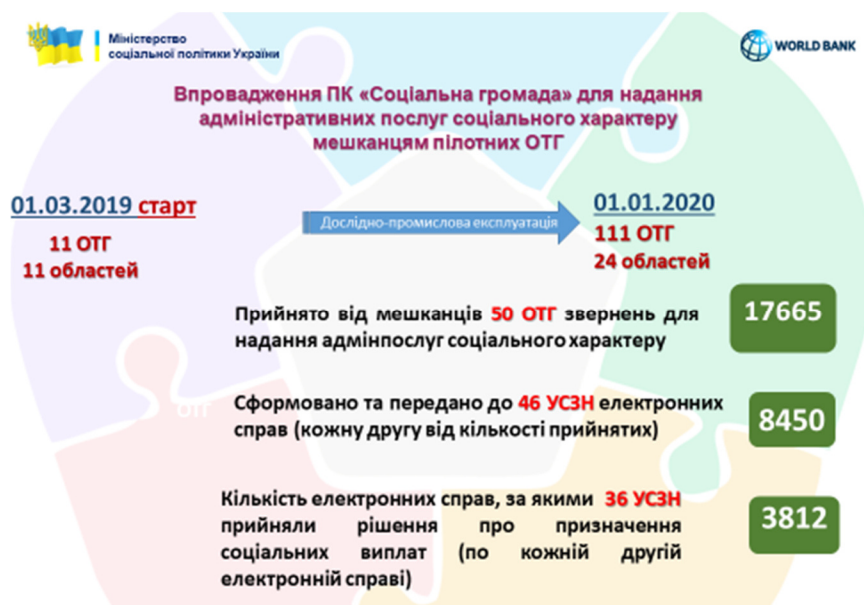
В результаті навчання учасники заходу отримали знання про сучасні підходи до адміністрування соціального захисту, дізналися які новації передбачає впровадження нової редакції Закону України про соціальні послуги, здобули навички стратегічного планування розвитку системи соціальних послуг відповідно до потреб громади, відвідали пілотні ОТГ,

що впроваджують модель адміністрування надання соціальної підтримки населенню з використанням програмного комплексу «Соціальна громада», розглянули на прикладі алгоритм ведення випадку осіб та сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах, отримали практичні рекомендації з розроблення соціальних мікропроектів.

«За останній рік, завдяки навчальним заходам в рамках проекту Міністерства соціальної політики та Світового Банку, ми запровадили різні види послуг, створили нові соціальні заклади. Ми тепер краще розуміємо, як надати допомогу і підвищити якість роботи», - зазначив роль проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» голова Кочубеївської сільської ОТГ Херсонської області Іван Дудар.

Впровадження автоматизованої системи надання адміністративних послуг соціального характеру мешканцям пілотних ОТГ

3 1 березня 2019 року в **11 пілотних ОТГ** та структурних підрозділах з питань соціального захисту населення відповідних райдержадміністрацій **11 областей** згідно з наказом Мінсоцполітики від 20.02.2019р №251 «Про впровадження в дослідну експлуатацію програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада» (далі - Програмний комплекс, ПК) було розпочато **впровадження моделі надання адміністративних послуг соціального характеру** з використанням програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада» в режимі дослідної експлуатації. З 15 серпня 2019 року згідно з наказом Мінсоцполітики від 24 липня 2019р. №1160 розпочато етап дослідно-промислової експлуатації Програмного комплексу, який продовжено у 2020 році згідно з наказом Мінсоцполітики від 22 січня 2020 року №45..

Упродовж 2019 року ДП “ІОЦ Мінсоцполітики” вживались заходи щодо підключення Програмного комплексу по чергово ще **100 ОТГ в усіх регіонах**: з 15.08 2019 – 36 ОТГ, з 01.11.2019 - 24ОТГ, з 02.12.2019 – 40 ОТГ, а також 39 посадових осіб облдержадміністрацій.

З метою опанування навичок надання адміністративних послуг соціального характеру мешканцям ОТГ з використанням Програмного комплексу 120 представників 40 ОТГ і структурних підрозділів з питань соціального захисту населення відповідних райдержадміністрацій набули необхідні навички роботи в ПК під час проведеного у вересні 2019 р. у м. Києві семінару-тренінгу “Сучасні підходи адміністрування у сфері соціального захисту на рівні ОТГ”, організованого Мінсоцполітики в рамках реалізації спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту “Модернізація системи соціальної підтримки населення України”.

Лідерами використання електронних сервісів виступають Мереф’янська ОТГ Харківської області (2049 ел. справ), Веселівська ОТГ Запорізької області (1098 ел. справ), Шишацька ОТГ Полтавської області(842 ел. справ), Слобожанська ОТГ Дніпропетровської області (635 ел. справ) та інші ОТГ, що здобули навички на етапі дослідного впровадження та в рамках тренінгової програми проекту Світового банку. Серед цих ОТГ **найнижчий** відсоток повернутих на доопрацювання з УПСЗН електронних справ (**від 4 до 7%**), а відтак – найвищий відсоток прийнятих посадовими особами УПСЗН.

Перевагами цих ОТГ є здобутий потенціал для впровадження у 2020 році механізму використання коштів, передбачених Мінсоцполітики у загальному фонді державного бюджету на 2020 рік за бюджетною програмою КПКВВ 2501510 „Компенсація частини витрат на здійснення заходів з реалізації державних програм соціального захисту населення” з обсягом видатків 150 млн гривень.

Передбачається, що грошова компенсація в межах встановлених бюджетних коштів надаватиметься виконавчим органам ОТГ, які надають послуги з приймання документів для призначення соціальної підтримки та здійснюють їх передачу структурним підрозділам з питань соціального захисту населення в електронній формі з використанням інформаційних систем Мінсоцполітики (Програмного комплексу “Соціальна громада”). Розмір грошової компенсації буде визначатися з розрахунку 15 грн за кожну сформовану відповідно до вимог законодавства в ОТГ та прийняту органом соцзахисту населення електронну справу.

Використання Програмного комплексу позначилось на культурі управління і фаховості персоналу при виконанні функцій прийому мешканців ОТГ з питань соціального захисту, оскільки дозволяє: 1) прискорити розгляд справи на рівні ОТГ та при наявності повного пакету документів протягом одного робочого дня передати справу в електронному вигляді до Управління соціального захисту РДА; 2)посадовій особі відділу соціального захисту ОТГ самостійно заповнити в електронній формі заяву та декларацію, що дозволяє уникнути помилок при заповненні заявником документів; 3)здійснювати передачу паперових справ до УСЗН не рідше ніж раз на 2 тижні.

Загалом упродовж березня - грудня 2019 року посадовими особами **50 ОТГ** було прийнято **17665** заяв на призначення мешканцям субсидій, пільг та соціальних допомог, за якими у **46 ОТГ** було сформовано та передано до УПСЗН райдержадміністрацій **8450** електронних

справ (48% від загальної кількості прийнятих). Упродовж останніх трьох місяців кількість сформованих електронних справ зростає **утричі**. При цьому, рішення щодо призначення соціальних допомог, пільг та субсидій прийнято **36 (70%) УПСЗН** тільки по **3812, або 45%** прийнятих електронних справах.

Алгоритм підключення нових робочих місць посадових осіб до ПК в режимі дослідно-промислової експлуатації удосконалено Наказом Мінсоцполітики від 22 січня 2020 року №45 «Про підключення до програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада», також посилено роль Розробника ПК ДП - «ІОЦ Мінсоцполітики».

Аналіз організації виконання функцій з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей

Аналіз організації виконання функцій здійснено за ключовими індикаторами спроможності та на підставі інформації облдержадміністрацій **в розрізі 274 ОТГ****, що включені наказами Мінсоцполітики від 14.06.2018 р. №890 (40 ОТГ), від 20.07.2018 р. №1051 (234 ОТГ) до програми надання технічної підтримки.

Моніторинг досягнення ключових індикаторів організації виконання функцій у 274 ОТГ **станом на 1 січня 2020 року** свідчить, що **в усіх ОТГ організовано прийом мешканців** для надання адміністративних послуг соціального захисту. Надання таких послуг здійснюється **1427 посадовими особами** в структурних підрозділах з питань соціального захисту населення ОТГ, відділах ЦНАП та в старостинських округах (в середньому на 1 ОТГ- 5 посадових осіб) **(див. додаток 1)**.

** моніторингу не підлягали 274 ОТГ, визначені наказом Мінсоцполітики від 11.04.2019 р. №551, який втратив чинність згідно з наказом Мінсоцполітики від 03.12.2019р.№1701

При цьому **272 посадові особи (20%)** здійснюють прийом документів з використанням програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада».

Варто зазначити, що надання адміністративних послуг соціального характеру мешканцям 274 ОТГ здійснюється посадовими особами виконавчих органів сільських, селищних та міських рад у фронт-офісах, розташованих здебільшого, в старостатах (**61%**), решта – в структурних підрозділах з питань соціального захисту населення (**23%**) та у ЦНАП / відділах ЦНАП (**16%**). Структурні підрозділи з питань соціального захисту населення створені / введено посадову особу з питань соціального захисту населення у **222 ОТГ (80%)**.

Частка таких ОТГ порівняно з 1 липня 2019 року залишилась незмінною та демонструє невмотивованість керівників біля 50 ОТ створювати структурні підрозділи / вводити до штатного розпису органів місцевого самоврядування спеціалістів соціального захисту населення.

Тільки у 8 областях - Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Сумській, Хмельницькій областях – введені посади спеціалістів / створені структурні підрозділи з питань соціального захисту **100-відсотково в усіх ОТГ**, у Житомирській, Київській, Харківській – у 90% ОТГ.

Серед ОТГ, що отримали технічне оснащення для виконання відповідних функцій, і не створили структурні підрозділи з питань соціального захисту / не ввели посаду спеціаліста, найбільша кількість – у Кіровоградській, Тернопільській (60%), Вінницькій, Черкаській (50%), Миколаївській (40%) областях. Модель управління соціальним захистом у цих регіонах передбачає виконання функцій фронт офісу - районними управліннями соціального захисту населення.

Наразі, в таких ОТГ найвищі **ризики не впровадження** електронних сервісів при наданні адміністративних послуг соціального характеру, **не отримання** визначеної Законом «Про Державний бюджет на 2020 рік» компенсації за виконання функції з прийому документів для призначення державних соціальних виплат, **не виконання** вимог Закону України «Про соціальні послуги».

Камеральне дослідження інституційної спроможності ОТГ щодо виконання повноважень у сфері соціального захисту, проведене на підставі даних моніторингу ОДА в розрізі **274 ОТГ** демонструє **наступні тренди:**

- 1) спостерігається зменшення порівняно з даними моніторингу на 1 липня 2019р. загальної кількості посадових осіб, що здійснюють прийом мешканців та, зокрема, у структурних підрозділах з питань соціального захисту (- 9%) та у ЦНАПах (- 4%). Найбільше зменшення персоналу відмічається серед ОТГ Чернігівської області (-48%), Миколаївської (-35%), Одеської (-23%), Запорізької (- 16%) областей;
- 2) в ОТГ Київської, Харківської, Херсонської областей навпаки, має місце позитивна динаміка щодо збільшення персоналу на прийомі мешканців, що характеризує розвиток сервісів та посилення спроможності щодо виконання повноважень у сфері надання адміністративних послуг соціального характеру органами місцевого самоврядування ОТГ;
- 3) у багатьох ОТГ, де структурні підрозділи з питань соціального захисту не створені, а прийом мешканців організовано у старостинських округах, функції фронт офісу

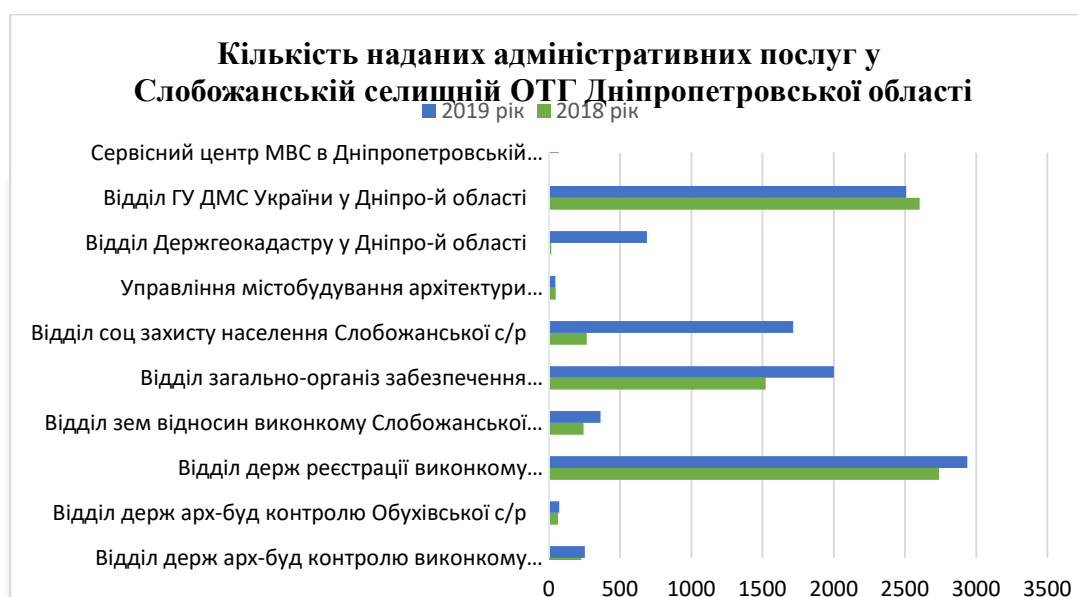
продовжують виконувати структурні підрозділи питань соціального захисту населення відповідних райдержадміністрацій, у тому числі на підставі укладених з ОТГ Угод.

Мережа фронт-офісів створена в ОТГ найбільшою мірою - у старостинських округах, де прийом мешканців здійснюють понад **60%** уповноважених посадових осіб, зокрема, у Житомирській області – 80% посадових осіб, у Луганській - 86% та 84% - у Хмельницькій областях. Має місце невелике збільшення (+1%) чисельності посадових осіб, що здійснюють прийом мешканців на віддалених робочих місцях у старостатах (найбільші обсяги – у Київській, Полтавській, Хмельницькій областях).

У пілотних ОТГ на старост все частіше покладаються функції адміністраторів надання адміністративних послуг соціального характеру, зокрема з використанням електронних сервісів. Це відповідає положенням статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» та висновкам Національного агентства України з питань державної служби (від 03.10.2019р), що функції адміністратора можуть покладатися на посадову особу органу місцевого самоврядування.

мережа ЦНАПів в ОТГ є нерозвиненою, незважаючи на модернізацію збільшення їх кількості. Загальна частка персоналу на прийомі в ЦНАП у періоді не збільшується та складає біля 16%, а у Житомирській, Івано-Франківській Одеській областях – 3-5%, у Миколаївській області - в жодній ОТГ прийом мешканців в ЦНАП не організовано / ЦНАП не створені. Найвища частка персоналу, що надає адміністративні послуги соціального характеру у ЦНАП, серед ОТГ Вінницької, Донецької, Запорізької, Київської областей.

Заслужує на увагу досвід Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету **Слобожанської селищної ради Дніпропетровської області**, який працює з травня 2016 року та здійснює прийом документів і видачу результатів послуг виключно через адміністраторів Центру за принципом «єдиного вікна». Налагодження зворотнього зв'язку із громадськістю шляхом проведення опитування позначилось на збільшенні обсягів надання адміністративних послуг соціального характеру мешканцям ОТГ.

Попри існування низки бар'єрів і складнощів у побудові та впровадженні моделей адміністрування надання соціальної підтримки на рівні ОТГ, відсутність або нестачу кваліфікованих кадрів, очевидним є прогрес у побудові системи загального менеджменту, методичного супроводу, організації навчання та моніторингу спроможності ОТГ на рівні структурних підрозділів з питань соціального захисту населення, служб у справах дітей обласних державних адміністрацій, а також обласних центрів соціальних служб для сім'ї, дітей, молоді (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Житомирська, Івано-Франківська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Харківська, Чернівецька області та інш.).

Під впливом впровадження «інституту» відповідальних за впровадження програмного комплексу «Соціальна громада» на рівні облдержадміністрацій та налагодження постійних комунікацій в ОТГ також відбуваються якісні зміни.

Заслуговує на увагу досвід Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської області щодо координації зусиль на рівні ОТГ зі створення системи соціального захисту і захисту прав дітей. Суттєвий прогрес демонструють 47 пілотних ОТГ, що отримали технічне оснащення та відповідні навички під час навчального семінару, та створили 100-відсотково структурні підрозділи / ввели до штатного розпису посадову особу з питань соціального захисту населення. Також у 80% ОТГ області введені посади фахівців з соціальної роботи, 43% ОТГ створили службу справах дітей, у третині ОТГ створені комунальні заклади з надання соціальних послуг мешканцям ОТГ. Структура та кількість посадових осіб у фронт офісах є максимально збалансованою (45% - у ЦНАПі, 36% - структурному підрозділі, 40% - у старостатах) і максимально адаптованою до умов впровадження Програмного комплексу.

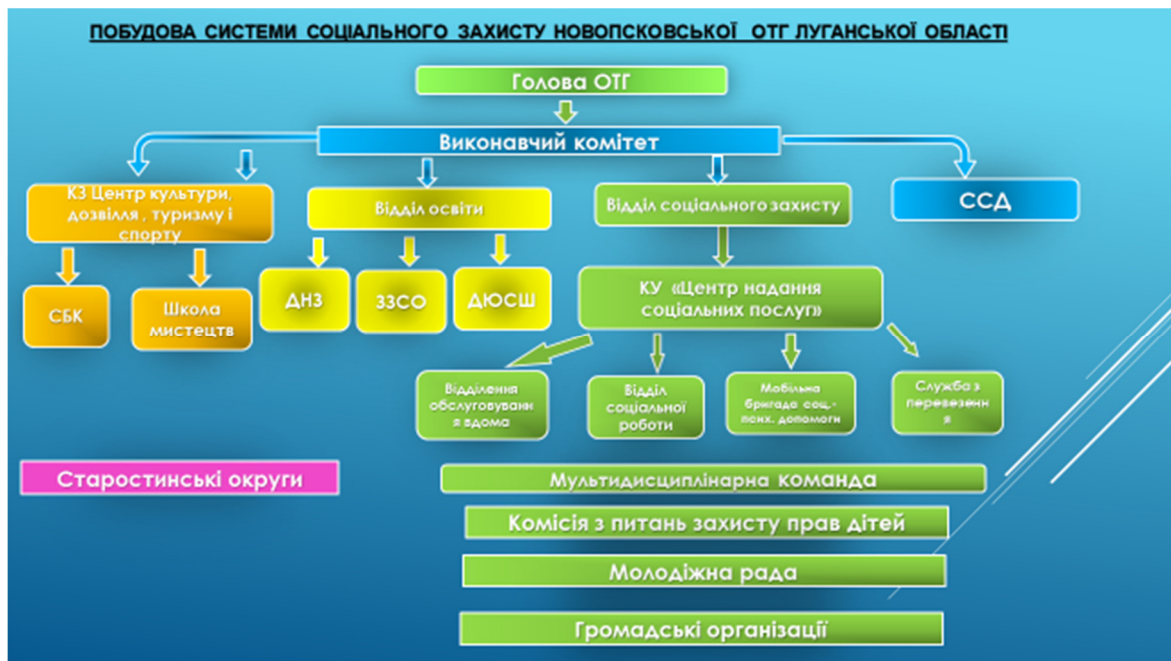
Також відповідно до оціночних показників слід відмітити рівень прогресу в організації виконання відповідних функцій у 36 пілотних ОТГ 4-х областей Східного регіону, які в рамках Проекту проходили навчання на тему "Сучасні підходи адміністрування у сфері соціального захисту на рівні ОТГ" у жовтні 2019 р. у м.Харкові.

№	Показники організації виконання функцій у 36 ОТГ Східного регіону станом на 1 січня 2020 року	Донецька	Луганська	Полтавська	Харківська	Разом
	Кількість ОТГ, що отримали ПК	7	4	14	11	36
1.	Наявність структурного підрозділу з питань соціального захисту населення (посадової особи)	7	3	10	10	30
	%% до кількості ОТГ	100	75	70	90	80%
2.	Кількість посадових осіб, що здійснюють прийом документів у фронт офісі ОТГ - всього, з них:	55,0	36,0	87,5	63,0	241,5
2.1	В ЦНАПі / «Прозорому офісі»	16,0	3,0	18,0	12,0	49,0
	%% до загальної кількості посадових осіб	29	9	21	19	20%
2.2	В старостаті	25,0	31,0	49,5	26,0	131,5
	%% до загальної кількості посадових осіб	45	86	56	41	54%

2.3	В структурному підрозділі з питань соціального захисту	14,0	2,0	20,0	25,0	61,0
	%% до загальної кількості посадових осіб	26	5	23	40	25%
3.	Кількість працівників, що здійснюють прийом у документів з використанням Програмного комплексу "Соціальна громада"	11,0	5,0	34,0	14,0	64,0
	%% до загальної кількості посадових осіб	20,0	6,0	39,0	22,0	27%
4.	Кількість суб'єктів, що надають соціальні послуги мешканцям ОТГ	13	4	22	11	50
5.	Наявність (назва) комунального закладу ОТГ	6	3	11	4	24
6.	кількість ОТГ, що мають комунальний заклад	4	3	10	3	20
	%% до кількості ОТГ	57	75	71	27	55%
7.	Кількість фахівців з соціальної роботи, які надають послугу соціального супроводу	10	16	27,5	15	68,5
8.	Кількість ОТГ, де введені посади ФСР, які надають послугу соціального супроводу	5	2	11	7	25
	%% до кількості ОТГ	71	50	79	63	69%
7.	Кількість працівників служби у справах дітей	20	4	6	25	55
9.	Кількість ОТГ, де введені посади працівників служби у справах дітей (дата створення)	7	2	3	8	27
	%% до кількості ОТГ	100	50	71	73	75%

Зокрема, в 36 ОТГ Донецької, Луганської, Полтавської та Харківської областей - розгалужена **структура мережі фронт офісів** і мережа суб'єктів і комунальних закладів, що надають адміністративні та соціальні послуги мешканцям за місцем їх проживання. Окрім того, ОТГ Східного регіону демонструють вищий рівень спроможності щодо створення служб у справах дітей (75% ОТГ), введення посад фахівців з соціальної роботи (у 69% ОТГ), які забезпечують надання соціальних послуг згідно з Державним стандартом сім'ям і дітям, що опинились в складних життєвих обставинах.

Рекомендовано для поширення в ОТГ Східного регіону досвід Новопокровської селищної ОТГ Луганської області, Миколаївської міської ОТГ Донецької області, Мереф'янської міської ОТГ Харківської області, Шишацької селищної ОТГ Полтавської області щодо побудови системи соціального захисту і захисту прав дітей. Ці практики включені до кращих місцевих практик, що були представлені під час навчальних заходів, організованих в рамках реалізації Проекту Світового банку.

У 24 ОТГ Західного регіону станом на 1 січня 2020 року переважну більшість фронт офісів створено у старостинських округах, де прийом документів від мешканців з питань соціального захисту здійснюють 62% загальної кількості уповноважених посадових осіб. Персонал структурних підрозділів з питань соціального захисту складає 28% від загальної кількості персоналу на прийомі документів (найвища частка у Закарпатській області -50%).

Абсолютно нерозвинутою є мережа ЦНАПів з часткою посадових осіб, що не перевищує 10% (так, лише в 1 ОТГ із 4-х у Івано-Франківській області має 1 адміністратора). Водночас, серед пілотних 26 ОТГ Західного регіону 44% посадових осіб підключені до ПК «Соціальна громада» (найменше – у Львівській області (25%).

№	Показники організації виконання функцій у 26 ОТГ Західного регіону станом на 1 січня 2020 року	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	Разом по пілотних ОТГ 24 області
1	2	3	4	5	6	7
	Кількість ОТГ, що отримали ПК	3	4	5	14	26
1	Наявність структурного підрозділу з питань соціального захисту населення (посадової особи)	3	4	5	12	24
	%% до кількості ОТГ	100	100	100	85	92%
2	Кількість посадових осіб, що здійснюють прийом документів у фронт офісі ОТГ - всього, з них:	14,0	20,0	20,0	61,0	115,0
2.1	В ЦНАПі / «Прозорому офісі»	2,0	1,0	3,0	5,0	11,0

	%% до загальної кількості посадових осіб	14	5	15	8	10%
2.2	В старостаті	5,0	14,0	13,0	40,0	72
	%% до загальної кількості посадових осіб	36	70	65	66	62%
2.3	В структурному підрозділі з питань соціального захисту	7,0	5,0	4,0	16,0	32,0
	%% до загальної кількості посадових осіб	50	25	20	26	28%
3	Кількість працівників, що здійснюють прийом у документів з використанням Програмного комплексу "Соціальна громада"	8,0	9,0	5,0	29,0	51,0
	%% до загальної кількості посадових осіб	57,0	45,0	25,0	48,0	44%
4	Кількість суб'єктів, що надають соціальні послуги мешканцям ОТГ	14	31	5	27	77
5	Наявність (назва) комунального закладу ОТГ	3	0	3	1	7
6	кількість ОТГ, що мають комунальний заклад	3	0	3	1	7
	%% до кількості ОТГ	100	0	60	7	27%
7	Кількість фахівців з соціальної роботи, які надають послугу соціального супроводу	1	8	3	0	12
8	Кількість ОТГ, де введені посади ФСР, які надають послугу соціального супроводу	1	3	3	0	7
	%% до кількості ОТГ	33	75	60	0	27%
7	Кількість працівників служби у справах дітей	1	5	3	2	11
9	Кількість ОТГ, де введені посади працівників служби у справах дітей (дата створення)	3	4	3	2	12
	%% до кількості ОТГ	100	100	60	14	62%

Найскладнішою проблемою ОТГ Західного регіону є нерозвиненість сфери надання соціальних послуг та мережі комунальних закладів. Зокрема, немає **жодного комунального закладу** серед пілотних ОТГ в Івано-Франківській області та лише 1 – у Чернівецькій, **немає жодного фахівця з соціальної роботи**, що надають послугу соціального супроводу – в пілотних ОТГ Чернівецької області. Серед ОТГ Чернівецької області найменша частка тих, що створили службу у справах дітей.

Організація діяльності у сфері захисту прав дітей та проведення соціальної роботи з сім'ями в СЖО

Постановою Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 877 внесено зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 „Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини”, згідно із якими сільські, селищні ради об'єднаних територіальних громад мають право утворювати у своїй структурі служби у справах дітей та комісії з питань захисту прав дитини, а також самостійно провадити діяльність,

пов'язану із захистом прав дитини (крім усиновлення та функціонування прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу).

Проведення діяльності, пов'язаної із захистом прав дітей організовано у **40% пілотних ОТГ**, в яких створені служби у справах дітей /введені посади уповноважених з захисту прав дітей (**202** посадові особи). При цьому динаміка створення ССД упродовж 2019 року демонструє позитивний тренд, адже їх кількість порівняно з липнем 2019 року збільшилась на 24 % (+ 21 ОТГ).

У 2019 році відбулось створення Служби у справах дітей у Іллінській ОТГ Донецької області, Марганецькій, Троїцькій, Царичанській, Петриківській, Перещепинській та інших ОТГ Дніпропетровської області, Комиш-Зорянській селищній, Кирилівській, Широківській сільських ОТГ Запорізької області, Гніздичівській селищній ОТГ Львівської області, Глобинській та Засульській ОТГ Полтавської області та інш.

Найгірша ситуація щодо організації захисту прав дітей залишається у пілотних ОТГ **Миколаївської, Рівненської, Хмельницької, Чернівецької областей, де 85-90% ОТГ служби у справах дітей не створені / відсутні спеціалісти з захисту прав дітей.** Виконання функцій з захисту прав дітей на рівні ОТГ здійснюється службами у справах дітей районних держадміністрацій.

Ситуація, коли в ОТГ служби у справах дітей не створені, а відповідні функції рішеннями органів місцевого самоврядування ОТГ делеговані районним службам у справах дітей **є неприйнятною**. Відповідно до законодавства органи місцевого самоврядування ОТГ, поряд із райдержадміністраціями, є органами опіки та піклування, та зобов'язані забезпечувати дотримання прав дітей, в першу чергу на виховання в сім'ї, провадити діяльність із захисту особистих, майнових та житлових прав дітей.

Неспроможність забезпечувати виконання зазначених функцій і повноважень на рівні ОТГ має наслідком несвоєчасне виявлення дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, забезпечення соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.

Захист дітей, які перебувають в СЖО

У Гніздичівській ОТГ Львівської області створена ССД та працює Комісія з питань захисту прав дитини при виконавчому комітеті Гніздичівської селищної ради. Протягом травня – липня 2019 року відбулось 2 засідання комісії, за результатами яких прийнято 11 рішень, з метою соціально-правового захисту дітей.

Затверджено персональний склад міждисциплінарних команд з числа працівників, суб'єктів виявлення та організації соціального захисту дітей для організації соціального захисту дітей, які перебувають у СЖО.

На засіданнях міждисциплінарних команд узгоджено механізм співпраці суб'єктів організації соціального захисту дітей для роботи у напрямку подолання складних життєвих обставин, в яких перебувають діти.

Індикатором спроможності ОТГ у сфері надання соціальних послуг сім'ям, що опинились в складних життєвих обставинах є введення в посади фахівців з соціальної роботи, що надають послуги з соціального супроводу відповідно до Державних стандартів, затверджених наказами від 31.03.2016 №318 та від 11.08.2018р №1307.

Станом на 1 січня 2020 року у **157 ОТГ (57% ОТГ введени 571 посади фахівців з соціальної роботи)**. Слід зазначити, що упродовж року кількість посад ФСР у цілому збільшилась, втім найбільша частка ОТГ, де посади фахівців з соціальної роботи відсутні (від 50% до 70%) зберігається у Закарпатській, Луганській, Черкаській областях. У Чернівецькій області в жодній пілотній ОТГ посади ФСР у штатні розписи не введені. Вочевидь, це демонструє наслідки відсутності відповідних стимулів / норм щодо притягнення до відповідальності за невиконання відповідних функцій, а також недоліки в роботі деяких обласних ЦСССДМ стосовно здійснення методичного супроводу та проведення належної інформаційно-роз'яснювальної роботи на рівні ОТГ.

Найбільша частка ОТГ, що мають фахівців з соціальної роботи, (понад 80%) – у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській, Одеській, Сумській, Херсонській, Хмельницькій областях. Кадровий потенціал у таких ОТГ створює додаткові можливості для організації надання соціальних послуг особам / сім'ям, що перебувають у складних життєвих обставинах, та впровадження інтегрованого підходу у задоволенні соціальних потреб мешканців ОТГ. У Кіровоградській області заслуговує на увагу досвід Соколівської сільської ОТГ, де функціонує мобільна бригада соціально-психологічної допомоги особам, що постраждали внаслідок домашнього насильства.

За даними моніторингу ключових індикаторів станом на 1 січня 2020 року для надання мешканцям соціальних послуг у **110 ОТГ (40%) створені комунальні заклади**, ще біля 40% ОТГ здійснюють спів фінансування територіальних центрів соціального обслуговування райдержадміністрацій, а також залучають недержавних надавачів та ФОП.

Загальна мережа надавачів послуг у 274 пілотних ОТГ налічує **255 суб'єктів** надання соціальних послуг. Це демонструє незабезпеченість базовими соціальними послугами мешканців ОТГ на базовому рівні та гарантії їх отримання згідно з Законом України «Про соціальні послуги».

Нерозвиненість ринку соціальних послуг, особливо, в сільській місцевості посилюється не лише бездоріжжям та безгрошів'ям (про що зазначають органи місцевого самоврядування), а й слабкою координацією, некомпетентністю або відсутністю кадрів та невмотивованістю (в умовах відсутності жорстких законодавчих норм), непривабливістю стимулів для підприємництва у цій сфері, відсутністю актуальної інформації про потреби в таких послугах в режимі он-лайн. Інструменти організації і фінансування соціальних послуг - **соціальне замовлення, публічні закупівлі** в ОТГ практично **не використовуються**.

Висновки і пропозиції

1. У 2017-2019 роках проведена значна робота щодо організації виконання функцій у сфері соціального захисту населення і захисту прав дітей на рівні ОТГ. 274 ОТГ, що включені до програми технічної підтримки в рамках реалізації спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту “Модернізація системи соціальної підтримки населення України” , у 2018-2019рр. були забезпечені комп'ютерним обладнанням.

У 2019 р. в межах проекту “Модернізація системи соціальної підтримки населення України” організовано проведення у два етапи 5 семінарів, були охоплені понад 600 представників ОТГ та структурних підрозділів, установ та закладів обласної ланки.

2. Нові моделі адміністрування надання соціальної підтримки мешканцям пілотних ОТГ в комплексі з модернізацією фронт-офісів ОТГ, а також впровадженням у ділові процеси електронних сервісів (програмний комплекс «Соціальна громада») демонструють зміцнення управлінської спроможності для надання адміністративних послуг соціального характеру мешканцям ОТГ.

Переважає більшість пілотних ОТГ (з числа 274) мають достатню ресурсну спроможність і кадровий потенціал для виконання самоврядних і делегованих повноважень у сфері соціального захисту. Напрацьовано досвід в організації надання адміністративних послуг соціального характеру мешканцям за процедурами і стандартами надання. **Посилюється роль і місце старости як надавача адміністративних послуг соціального характеру. Старости не лише здійснюють прийом мешканців з питань соціального захисту, а виступають осередком для інтеграції та виявлення потреб мешканців в соціальних послугах. В 57% ОТГ створено інститут ФСР та організовано проведення соціальної роботи фахівцями з соціальної роботи згідно з державними стандартами.**

Залишається все менше структурних підрозділів з питань соціального захисту РДА, які продовжують здійснювати виконання функцій фронт офісу та закладається фундамент для формування нової моделі розподілу і виконання повноважень по лінії «район-громада». Цьому сприяло внесення змін до Інструкції щодо порядку оформлення і ведення особових справ отримувачів усіх видів соціальної допомоги, затверджених наказом Мінсоцполітики від 17 липня 2019 року № 1106, зареєстрованого в Міністерстві юстиції 08 серпня 2019 року за № 888/33859.

3. Водночас, ситуація в частині регіонів з **найвищою часткою** невмотивованих ОТГ, які не вживають заходи щодо організації доступних і якісних послуг своїм мешканцям є сигналом владі щодо гнучкого і стрімкого реагування з боку держави **на ризики і загрози** невиконання у 2020 році визначених законодавством власних і делегованих повноважень у сфері соціального захисту і захисту прав дітей органами місцевого самоврядування ОТГ.

Усуваючись від виконання функцій у сфері соціального захисту та захисту прав дітей, керівники органів місцевого самоврядування ОТГ свою відповідальність «делегували» районним управлінням соціального захисту, службам у справах дітей чи районним центрам соціальних служб сім'ї, дітей та молоді, які.

Відсутність структурного підрозділу в ОТГ, який є органом соціального захисту, практично унеможливує організацію надання соціальних послуг та забезпечення надання базових соціальних послуг особам /сім'ям відповідно до їхніх потреб, згідно з Законами України «Про соціальні послуги» та «Про місцеве самоврядування», унеможливує використання програмного комплексу «Соціальна громада».

4. Тренерами та експертами, що залучаються до навчання представників ОТГ, організованих в рамках реалізації проекту “Модернізація системи соціальної підтримки населення України” зазначається на низький рівень сприйняття нових знань і навичок частиною залучених до навчання керівників і працівників ОТГ або їх неготовність використовувати набуті знання. Відтак, **проблема якості людського капіталу наразі є критичною.**

5. **Реакція на цей виклик** в умовах децентралізації знаходиться у площині формування **відповідних пріоритетів державної та регіональної політики, впровадження ефективної форми державного адміністративного нагляду.**

Безспірним є організація контролю органів місцевого самоврядування органами **Державної соціальної служби**. Зокрема, до планів Державної соціальної служби у першочерговому порядку мають бути включені **перевірки виконавчих органів рад ОТГ**, що ухиляються від виконання визначених законодавством повноважень у сфері забезпечення надання соціальних послуг мешканцям ОТГ, захисту прав дітей з притягнення посадових осіб до адміністративної відповідальності.

Органи соціального захисту населення облдержадміністрацій набули безцінний практичний досвід і навички пілотного впровадження моделі адміністрування у сфері надання соціальної підтримки мешканцям ОТГ, впровадження електронних сервісів для надання адміністративних послуг соціального характеру по лінії «грумада-район».

Ключовими завданнями поточного моменту є «закладка» фундаменту для переходу на модель управління «грумада-регіон», «регіон-грумада». Модель управління, що відповідатиме змінам до Конституції України, які стосуються децентралізації, вочевидь, потребує створення центрального органу виконавчої влади, відповідального за реалізацію державної соціальної політики на відповідних територіях.

Управління системою соціального захисту і захисту прав дітей має базуватись на системі **національних пріоритетів** і бути складовою стратегії регіонального розвитку. Зусилля слід об'єднати навколо **збереження кадрового потенціалу** структурних підрозділів з питань соціального захисту районних і обласних державних адміністрацій, які забезпечать **безперервність** виконання відповідних функцій і повноважень у сфері реалізації державної соціальної політики до і після завершення адміністративно-територіальної реформи.

Разом з тим, у найближчій перспективі бажано реалізувати **радикальні кроки** щодо:

- 1) усунення районних структурних підрозділів з питань соціального захисту від виконання повноважень фронт офісів. Існування «паралельних» фронт-офісів не спонукає ОТГ (а часто, створює супротив) щодо введення посад профільних спеціалістів і служб в ОТГ, відтак не забезпечується комплексне виявлення і планування потреб в соціальних послугах;
- 2) розвитку інституційного партнерства із залученням різноманітних ресурсів (інформаційна, освітня, донорська підтримка) задля підвищення якості людського капіталу на рівні ОТГ. З впровадженням електронних сервісів для надання адміністративних послуг соціального характеру має бути створена потужна консультативна служба підтримки реформи децентралізації повноважень у сфері соціального захисту з ефективною і якісною **освітньою платформою** для навчання персоналу ОТГ;
- 3) впровадження належного **державного нагляду** за органами місцевого самоврядування (ОМС) в частині дотримання Конституції і законів з встановленням адміністративної відповідальності за умисне невиконання відповідних законів, що звужують або позбавляють права мешканців ОТГ у сфері забезпечення соціального захисту та захисту прав дітей.

Консультант Наталія Зінкевич
25.02.2020

